

Houthakken

Een afrekening

Thomas Bernhard

Vertaald uit het Duits door
Chris Bakker en Pauline de Bok

Uitgeverij IJzer
Utrecht

*Daar ik nu eenmaal niet in staat was
de mensen verstandiger te maken,
was ik liever ver van hen gelukkig.*

Voltaire

Terwijl iedereen op de toneelspeler wachtte, die hun beloofd had na de voorstelling van *De wilde eend* tegen halftwaalf naar hun avondmaaltijd in de Gentsgasse te komen, observeerde ik de echtelieden Auersberger precies vanuit diezelfde oorfauteuil waarin ik in het begin van de jaren vijftig bijna dagelijks had gezeten en dacht dat het een grote fout geweest was om de uitnodiging van de Auersbergers aan te nemen. Twintig jaar had ik de Auersbergers niet meer gezien en uitgerekend op de sterfdag van onze gemeenschappelijke vriendin *Joana* ben ik ze op de *Graben* tegengekomen en zonder aarzelen heb ik hun uitnodiging voor een *kunstzinnig avondmaal*, aldus de echtelieden Auersberger over hun nachtmaal, aangenomen. Twintig jaar heb ik van de echtelieden Auersberger niets meer willen weten en twintig jaar heb ik de echtelieden Auersberger niet meer gezien en in die twintig jaar hebben de echtelieden Auersberger mij alleen al wanneer hun naam door derden werd genoemd onpasselijk gemaakt, dacht ik in de oorfauteuil, en nu confronteren de echtelieden Auersberger mij met hun en mijn jaren vijftig. Twintig

jaar ben ik de echtelieden Auersberger uit de weg gegaan, twintig jaar ben ik ze niet één keer tegengekomen en uitgerekend nu moest ik ze op de Graben tegen het lijf lopen, dacht ik; dat het inderdaad een rampzalige stommitheit was geweest om juist op deze dag naar de Graben te gaan en ook nog, zoals mijn gewoonte is geworden, tenminste sinds ik uit Londen naar Wenen ben teruggekeerd, meerdere keren over de Graben heen en weer te lopen, waarbij ik op mijn vingers had kunnen natellen dat ik de Auersbergers een keer *moest* tegenkomen, en niet alleen de Auersbergers, maar ook al die andere lieden die ik de laatste tientallen jaren heb gemeden en met wie ik in de jaren vijftig een intensief, zoals de Auersbergers plachten te zeggen, intensief *kunstzinnig verkeer* heb gehad; dat ik een kwarteeuw geleden echter al heb opgegeven, dus precies op het moment dat ik van de Auersbergers weg ben gegaan, naar Londen, omdat ik met al die Weense lieden van toen gebroken had, zoals dat heet, hen niet meer wilde zien en absoluut niets meer met ze te maken wilde hebben. De Graben opgaan betekent immers niets anders dan regelrecht de hel van het Weense wereldje inlopen om net die lieden tegen te komen die ik niet tegen wil komen, omdat hun plotselinge verschijnen mij ook nu nog allerlei lichamelijke en geestelijke krampen bezorgt, dacht ik in de oorfauteuil zittend, en om die reden had ik de laatste jaren als ik uit Londen in Wenen op bezoek was de Graben al gemeden en had

ik een andere weg genomen, ook niet over de Kohlmarkt, uiteraard ook niet door de Kärntnerstraße, de Spiegelgasse heb ik gemeden evenals de Stallburggasse en de Dorotheergasse net als de door mij altijd gevreesde Wollzeile en de Operngasse, waar ik zo vaak in de val van precies die mensen ben gelopen die ik altijd het meeste heb gehaat. Maar de laatste weken, dacht ik in de oorfauteuil, had ik er opeens een grote behoefte aan gehad om juist naar de Graben en naar de Kärntnerstraße te gaan vanwege de goede lucht en de ochtendlijke drukte, die mij opeens juist daar beviel en juist ook op de Graben *en* in de Kärntnerstraße, waarschijnlijk omdat ik eindelijk en vastbesloten aan het maandenlange alleen-zijn in mijn Währingse woning, aan het mij stompzinnig makende isolement ontkomen, ontsnappen wilde. Ik heb het de laatste weken steeds als een tot rust komen van lichaam en geest ervaren om over de Kärntnerstraße en de Graben te lopen, dus heen en weer terug over de Graben en de Kärntnerstraße; dit heen en weer lopen heeft mijn hoofd even goed gedaan als mijn lichaam; alsof ik de laatste tijd dit heen en weer lopen over de Graben en door de Kärntnerstraße meer dan wat ook nodig had gehad, liep ik de laatste weken *dagelijks* de Kärntnerstraße en de Graben op en weer af; op de Kärntnerstraße en op de Graben was ik opeens, eerlijk gezegd, na maandenlange geestelijke en lichamelijke zwakte weer in beweging en tot mezelf gekomen; het monterde me op

als ik door de Kärntnerstraße liep en over de Graben en weer terug; *alleen dit heen en weer lopen*, dacht ik daarbij steeds, en toch is het meer geweest; alleen dit heen en weer lopen, zei ik steeds weer tegen mezelf, en het heeft me werkelijk weer tot denken en werkelijk weer tot filosoferen gebracht, me weer met filosofie en met literatuur doen bezighouden, die in mij al zo lang onderdrukt, zelfs verstikt waren geweest. Juist deze lange ziekmakende winter, die ik ongelukkig genoeg, denk ik nu, in Wenen en niet, zoals de voorgaande winters, in Londen heb doorgebracht, heeft in mij al het literaire en al het filosofische verstikt, dacht ik in de oorfauteuil; door dit heen en weer lopen over de Graben en door de Kärntnerstraße heb ik het mezelf weer mogelijk gemaakt, en inderdaad voerde ik deze Weense geestestoestand, die ik opeens om zo te zeggen als een *geredde geestestoestand* mocht beschouwen, terug op de Graben-Kärntnerstraßetherapie die ik mezelf vanaf half januari had voorgeschreven. Deze verschrikkelijke stad Wenen, dacht ik, die me in diepe vertwijfeling en inderdaad weer eens in niets dan uitzichtloosheid heeft gestort, is plotseling de motor die mijn hoofd weer laat denken en mijn lichaam weer als een levend lichaam laat reageren; van dag tot dag observeerde ik in hoofd en lichaam deze geleidelijke wederopleving van alles wat in mij al de hele winter door afgestorven was geweest; had ik de hele winter Wenen de schuld van mijn geestelijke en lichamelij-

ke afsterven gegeven, nu was het datzelfde Wenen waaraan ik mijn wederopleving te danken had. Ik zat in de oorfauteuil en prees dus de Kärntnerstraße en de Graben en schreef mijn geestelijke en lichamelijke herstel toe aan mijn Kärntnerstraße- en Grabentherapie, aan niets anders en ik zei tegen mezelf, dat ik voor deze succesvolle therapie natuurlijk een prijs moest betalen en dacht, dat het tegenkomen van de echtelieden Auersberger op de Graben de prijs voor deze geslaagde therapie was en ik dacht dat deze prijs een zeer hoge prijs was, maar dat ik onder bepaalde omstandigheden nog een veel hogere prijs zou hebben moeten betalen, want ik had op de Graben immers nog veel ergere lieden dan de Auersbergers kunnen tegenkomen, want, al met al zijn de Auersbergers niet de ergsten, tenminste niet de allerergsten; maar erg genoeg was het toch om uitgerekend de echtelieden Auersberger op de Graben tegen te komen, dacht ik in de oorfauteuil. Een sterk iemand met een sterk karakter, dacht ik, zou hun uitnodiging hebben afgeslagen, maar ik ben geen sterk iemand noch iemand met een sterk karakter, integendeel, ik ben de zwakste van iedereen met het zwakste karakter en min of meer aan alle mensen overgeleverd. En opnieuw dacht ik dat het een grote fout geweest was om de uitnodiging van de echtelieden Auersberger aan te nemen, want ik wilde immers mijn hele leven niets meer met de echtelieden Auersberger te maken hebben, en ik loop over de Graben

en ze spreken me aan, of ik van de dood van Joana gehoord heb, dat Joana zich heeft opgehangen en ik zeg toe dat ik kom, neem hun uitnodiging aan. Dat ik een ogenblik op de schaamtelooste wijze sentimenteel was geweest, dacht ik en dat de echtelieden Auersberger mijn sentimentaliteit onmiddellijk hadden uitgebuit, en dat ze de zelfmoord van onze gemeenschappelijke vriendin Joana net zo hadden uitgebuit voor hun uitnodiging, die ik eveneens zonder aarzelen had aangenomen, hoewel het verstandiger was geweest om hun uitnodiging af te slaan; maar daar had ik de tijd niet voor, dacht ik in de oorfauteuil, ze hadden me *onverhoeds aangesproken* en gezegd wat ik al wist, namelijk dat Joana zich had opgehangen, in Kilb, in haar ouderlijk huis, en dat ze me uitnodigden voor een avondmaal, voor een *door en door kunstzinnig avondmaal*, zoals de echtelieden Auersberger met klem verzekerden, *allemaal vrienden van vroeger*, zeiden ze. Ze stonden in feite alweer op het punt om verder te lopen toen ze me uitnodigden, dacht ik en ze waren al een paar stappen doorgelopen toen ik *ja* zei, dus toezegde om naar hun avondmaal in de Gentzgasse te komen, naar die afschuwelijke woning. De echtelieden Auersberger hadden verschillende in pakpapier gewikkelde pakjes van beroemde winkels uit de binnenstad bij zich en ze hadden dezelfde Engelse overjassen aangehad die ze ook dertig jaar geleden al hadden aangehad om inkopen te doen in de Innere Stadt, alles aan hen

was, zoals men zegt, *chic sleets*. Eigenlijk heeft op de Graben alleen de Auersbergerse iets gezegd, haar man, *de componist in de Webern-traditie*, zoals gezegd wordt, heeft al die tijd niets tegen me gezegd, maar met zijn stilzwijgen heeft hij me zeker willen kwetsen, dacht ik nu in de oorfauteuil. Ze hadden nog geen idee wanneer de begrafenis van Joana in Kilb zou zijn, zeiden ze. Mij had de Kilbse jeugdvriendin van Joana er kort voordat ik die dag de straat op was gegaan van op de hoogte gebracht dat Joana zich had opgehangen; in eerste instantie had deze vriendin, een Kilbse kruidenierster, aan de telefoon niet willen zeggen dat Joana zich had *opgehangen*, ze was *gestorven* had de vriendin aan de telefoon gezegd, maar ik had haar rechtuit gezegd, dat Joana *niet gestorven* was, maar *zich om het leven had gebracht*, hoe, dat wist zij, de vriendin, ongetwijfeld, wilde het mij alleen niet zeggen; mensen van het platteland zijn nog geremder dan die in de stad om onomwonden te zeggen dat *iemand zich om het leven heeft gebracht*, het kost ze de grootste moeite om te zeggen hoe; ik had direct gedacht dat Joana zich opgehangen had, inderdaad had ik aan de telefoon ook al tegen de kruidenierster gezegd *Joana heeft zich opgehangen*, dat had de kruidenierster overdonderd, ze had alleen maar *ja* gezegd. Mensen zoals Joana hangen zich op, had ik aan de telefoon gezegd, ze springen niet in een rivier of van de vierde verdieping naar beneden, ze pakken een touw, maken er behendig een strop van

en laten zich erin vallen. *Ballerina's, actrices*, had ik aan de telefoon tegen de kruidenierster gezegd, *hangen zich op*. Dat ik zolang niets van Joana had gehoord, dacht ik in de oorfauteuil, had ik al heel lang verdacht gevonden; of ze op een dag geen zelfmoord zou plegen, de bedrogene, de verlatene, de bespotten, de dodelijk gekwetste, had ik me de laatste tijd vaak afgevraagd. Maar ik had tegenover de Auersbergers op de Graben *net gedaan* of ik niets van de zelfmoord van Joana wist en ik wendde ze mijn totale verrassing en tegelijkertijd geschoktheid voor, hoewel ik om elf uur 's ochtends op de Graben door het drama niet meer verrast en ook niet meer geschokt was geweest, want ik had het om zeven uur 's ochtends al gehoord en in feite had ik door een paar keer over de Graben en over de Kärntnerstraße heen en weer te lopen de zelfmoord van Joana al kunnen *verdragen*, kunnen verduren in de friskoude Grabenlucht. In feite was het beter geweest om aan de mededeling van de Auersbergers over de zelfmoord van Joana het effect van een totale verrassing te ontnemen, maar dan had ik meteen moeten zeggen dat ik allang wist dat Joana zich had omgebracht, zelfs *hoe* ze zich had omgebracht, de precieze omstandigheden, dacht ik, had ik hun moeten zeggen om ze van hun mededelingstriomf te beroven, waarvan ze werkelijk op de gemeenste wijze geprofiteerd en dus genoten hadden, zoals ik voor de open winkel van Knize constateerde; door te doen alsof ik überhaupt niets

van de dood van Joana wist, de rol van de absoluut verraste, van zijn stuk gebrachte, door het gruwelijke bericht overvallene te spelen, deed ik de Auersbergers het grote genoegen onheilsboodschappers te zijn, wat natuurlijk helemaal mijn bedoeling niet kon zijn geweest, maar wat ik door mijn eigen onhandigheid veroorzaakt had, door op het moment van mijn ontmoeting met de Auersbergers te beweren dat ik niets van de zelfmoord van Joana wist, niet het minste of geringste; de hele tijd speelde ik de onwetende, terwijl ik daar, al min of meer alles over de zelfmoord van Joana wetend, met de Auersbergers had gestaan. Ik wist niet hoe zij wisten dat Joana zich opgehangen had, waarschijnlijk ook van de kruidenierster uit Kilb en ongetwijfeld had deze Kilbse vriendin hun hetzelfde verteld als mij, maar *niet zoveel als mij*, dacht ik, want anders zouden de Auersbergers me veel meer verteld hebben dan ze me nu over de zelfmoord van Joana verteld hadden. Vanzelfsprekend zouden ze op de begrafenis in Kilb zijn, zei de Auersbergerse, dacht ik, en ze zei het zo alsof het voor mij helemaal niet vanzelfsprekend was om naar de begrafenis van Joana te gaan, alsof ze me nu meteen al het verwijt maakte dat ik, hoewel ik toch net als zij *zoveel jaren, al tientallen op de innigste wijze met Joana bevriend* was geweest, weleens *niet* naar de begrafenis van Joana zou kunnen gaan, mij inderdaad zelfs uit gemakzucht aan de begrafenis van de *met ons allen bevriende* Joana zou kunnen onttrek-

ken en de manier waarop ze zei wat ze tegen me zei, dacht ik, was inderdaad in wezen beledigend geweest, evenals het feit dat de Auersbergerse me weliswaar op de begrafenis van Joana in Kilb zou zien, maar mij los daarvan al vandaag en hier en nu op de Graben voor aanstaande dinsdag, dus de begrafenisdag van Joana, voor hun zogenaamde *kunstzinnige avondmaal* in de Gentzgasse uitnodigde. In werkelijkheid heb ik Joana door Auersberger leren kennen, op een verjaardagsfeest voor de man van Joana op de Sebastiansplatz in het derde district ruim dertig jaar geleden; er was een zogenaamd *atelierfeest* geweest, waar bijna alle Weense kunstenaars van naam naartoe waren gekomen. Joana's man was een zogenaamde tapijtkunstenaar, een tapijtwever dus, van origine schilder, die halverwege de jaren zestig ooit de grote prijs van de Biënnale van São Paulo had gewonnen voor een van zijn tapijten. Alles hadden ze van Joana verwacht, alleen niet dat ze zelfmoord zou plegen, zeiden de echtelieden Auersberger op de Graben en voor ze doorliepen met hun pakjes lieten ze weten dat ze *alles van Ludwig Wittgenstein* hadden gekocht om zich *de komende tijd met Wittgenstein bezig te houden*. Waarschijnlijk zat Wittgenstein in het kleinste pakje, dat aan de rechteronderarm van de Auersbergerse hing, dacht ik. En opnieuw dacht ik dat het een grote fout geweest was om de uitnodiging van de echtelieden Auersberger aan te nemen, temeer daar ik dat soort uitnodigingen überhaupt haat en die